

אנאלפביתיות להמונים

נדב שנרב

בשבוע שעבר ניסיתי ללמד את ילדי לפצח צפנים, בהשראת ספרו החדש (והמצויין!) של סיימון סינג, ולשם כך חיפשתי באינטרנט אחר טבלאות שכיחות לאותיות האלף-בית העברי. לא הצלחתי, אגב, למצוא את שביקשתי, אך באקראי נקלע לידי מסמך מרתק, פרוטוקול של ועדה מטעם משרד החינוך.

סקרים שנערכו, כך מתברר, על מנת לבחון את רמת ידיעת קרוא וכתוב בקרב תלמידי בית ספר בישראל הניבו תוצאות עגומות למדי. אי לכך, הוקמה ועדה המונה 19 חברות: מפקחות, חוקרות מן האוניברסיטה, מדריכות להכשרת מורים וכדומה על מנת להמליץ על דרכים לשיפור המצב.

בוועדה נציגות של המגזר הממלכתי והממלכתי דתי ואף שתי מפקחות מן המגזר הערבי (שאחת מהן, לא תאמינו, שמה ג'יהאד עיראקי, ממש כך). עד כאן הכל טוב, יפה ומועיל, וגם הדוח עצמו, תחת הכותרת "לקראת קריאה וכתובה - טיפוח השפה הכתובה והדבורה בגני הילדים" הוא חביב למדי, לפחות אחרי שאתה קולט כי המלה "דבורה" צריכה להיקרא בו' שרוקה ואיננה קשורה לאותם חרקים המייצרים דבש.

הדוח פותח בסקירה של השיטות שהיו נהוגות עד כה, ובפרט הוא מציג את שיטת "השפה כמכלול". "זה כעשור וחצי", כך מסופר, "מתפשטת הגישה החינוכית של הוראת השפה כמכלול בראשית הלימודים בבית הספר".

אז מה היא שיטה זו, בה לומדים ילדיכם הרכים קרוא? כאן בא תיאור מדהים, שאני מביא אותו כאן מלה במלה:

"השפה כמכלול היא גישה פרוגרסיבית בחינוך, המתיישבת עם רעיונות הומניסטיים של כיבוד צרכי הילדים.. היא ממעיטה בערך ההישגיות החינוכית המיידית, בטענה שזו פוגעת בתלמיד המתקשה ובילדים מהשכבות העניות שאינם עומדים בתחרות.. לגישה זו יש קשר להשקפת עולם חברתית סוציאליסטית, המעמידה במרכז את היעד לצמצם פערים בהשכלה ולסייע לילדים ממשפחות מרקע סוציו אקונומי נמוך לילדים הבאים מקבוצות מיעוט.

לטענת התומכים בגישה זו, חינוך המעמיד במרכז שאיפה להישגים מהירים ומוכחים, מקפח בהכרח את השכבות החלשות. מבחני משוב כמותיים השוואתיים פוגעים בילדים מהשכבות החלשות, בביטחונם העצמי, בתדמית הציבורית, בתדמית הוריהם ומוריהם, ופועלים לטובת חיזוקן של השכבות החזקות. מבחני מיון להמשך לימודים מהווים אף הם מכשיר לקיפוח חברתי.

מסיבות אלו, הדוגלים בשפה כמכלול מתנגדים נמרצות להצבת סטנדרטים כלליים מחייבים ומבחני משוב, ומתנגדים אף לכל מחקר כמותי הכרוך במבחנים שבו נשאלת השאלה איזו שיטת הוראה מגיעה להישגים מהירים יותר. להערכתם זוהי שאלה שיצרת מנגנון קיפוח".

קיראו את הקטע הזה שנית ושלישית, הוא ראוי לכך, מפני שהוא אומר לכם, בצורה ברורה וחדה, כי במשך שנים רבות מנסה מערכת החינוך, במוצהר, במודע, ומתוך אידאולוגיה שמאלנית רדיקלית, לטמטם את ילדיכם. לא פחות. למנוע מבניכם ובנותיכם ידע בקריאה וכתובה כדי שלא להעליב, חלילה, מגזרים "מקופחים" ושכבות "חלשות".

הרבה זמן חשדתי בנקודה הזו. בסופו של דבר, אם תחשבו על זה רגע, חינוך יוצר חוסר שיוויון. אם אתה

מלמד כיתה ומתאים את עצמך, נאמר, לרמת הילד הממוצע הרי שבמבחן הוגן יתקבלו ציונים שונים: טובים, רעים ובינוניים. אם אתה תומך באידאולוגיה חברתית בה השוויון, ולא החופש למצות את הפוטנציאל האישי, הוא הערך העליון, הרי שאינך מעוניין בפערים כאלו.

מה עושים? פשוט: מייצבים את רמת ההוראה על המכנה המשותף התחתון, מטמטמים את התלמידים בכוונה, וכך מצליחים ליצור חברה אוטופית שבה כולם שמחים, אידיטיים ושווים. במקרה של ה"שפה כמכלול" הורו לגנות ולמורים להתמקד ב"תבניות מלים שלמות" במקום באותיות, כלומר לנסות לאלץ את הילדים האומללים לקרוא מלים לפני שלמדו מהן האותיות הבודדות.

במחשבה שניה, ניסו בעצם ללמד את ילדינו סינית, שהרי רק בסינית אין אותיות וכל ציור מיצג מלה. ברור שבצורה כזו הורידו באופן דרסטי את אחוז יודעי קרוא וכתוב בכנות הנמוכות, וכך הושג השוויון המיוחל בין חיפה לערעה, בין גבעתיים לאופקים ובין רמת אביב לשכונת הארגזים. נדמה לי שאפילו ברוסיה הסטליניסטית לא היו תכניות "פרוגרסיביות" עד כדי כך.

משרד החינוך, כפי שהגדיר זאת פעם חבר שלי, מנסה למנוע אפליה בין אנשים על בסיס של כישורים. אותו חבר הציע גם כי, בשיטה של "אפליה מתקנת", יינתנו מעתה תעודות בגרות רק לאלו שנכשלו בבחינות, שהרי עד היום קופחו הם ביחס ל"קבוצה החזקה" של מי שקיבל ציון גבוה מספיק.

במשך העשור האחרון כיהנו במדינתנו שלשה שרי חינוך המזוהים עם השמאל הקיצוני: אמנון רובינשטיין, שהכניס את שיטת ההגרלה לבחינות הבגרות (בתקופתו הוגרלו מספר מקצועות בשנה עליהם לא היו הסטודנטים צריכים להיבחן) שולמית אלוני, ששפכה מיליארדים למערכת החינוך ללא כל תוצאה חיובית נראית לעיין ויוסי שריד, אדריכל החקיקה המחייבת אוניברסיטאות לקבל סטודנטים ללא מבחן פסיכומטרי.

קל לראות את המכנה המשותף. מלים כמו "הגדלת מספר הזכאים לבגרות" משמעותן, אצל רובינשטיין ושריד, לא הקצאת משאבים ללימוד אינטנסיבי בירוחם אלא הורדת רמה כללית, הפיכת הבחינות ללוטו והאקדמיה לטוטו. באפס המוחלט, בחור השחור - כולם שווים.

ובכן, מה לעשות? כיצד נגן על ילדינו מפני הקומיסרים הבולשביקיים של הכסילות השמאלנית? נכון, אפשר לקוות כי בקונסטלציה פוליטית כזו או אחרת המצב ישתפר, אבל את העיקרון אי אפשר לשנות. שליטת המדינה במערכת החינוך יוצרת יעד מתמיד להסתערותם של המקופחים והמדוכאים האמיתיים והמדומים על מנת להשיג שוויון דרך הורדת הרמה. כל זמן שהפיתוי הזה קיים יימצא הפוליטיקאי שישמש להם לפה ויימצא האויל האקדמי שישריש את רעיונותיו בבתי הספר שלנו.

הדרך היחידה להתמודדות היא הפרטה של מערכת החינוך. אין בכך לגרוע מחוק חינוך חובה - הממשלה תעריך את עלותו של ילד במערכת לפי סל שיעורים שייקבע, תקצה להורים תלוש, "קופון", עבור כל ילד בגיל המתאים, ההורים יעבירו את התלוש לבית הספר אליו יבחרו לשלוח את הצאצא ובית הספר יתקצב בהתאם על-ידי משרד החינוך. זו לא שיטה אידיאלית, ילד או ילדה עלולים לשלם מחיר יקר על טעויות שיעשו הוריהם, אבל אין ברירה. אולי ילדינו יוכלו לחשוב על רעיון אחר, על אופטימיזציה של היחס בין הצרכים החברתיים וחרות האדם, אך לשם כך כדאי שידעו, ראש לכל, לקרוא.